

KARAMAN HALK OYUNLARI VE YÖRESEL KIYAFETLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

A STUDY ON KARAMAN FOLK DANCES AND LOCAL COSTUMES

Cihan Ünver ÇABUK** Mustafa KONUK***

Öz

Kültürel mirasımızın bir parçası olan geleneksel halk oyunlarımız ve geleneksel giysilerimizden örnekler sunulan bu çalışmada, konu ile ilgili bilgi ve veriler toplanıp, kendi içinde sınıflandırılarak incelenmiştir. Araştırma kapsamına alınan halk oyunları ve giyim kuşamların bölgesel özellikleri çerçevesinde yeniden değerlendirilmeleri kapsamında ele alınmıştır. Bu ulaşılan örnekler Karaman'a ait kültürel değerleri anlama, koruma altına alma, yerlerinin tespit edilmesi, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması açısından önemlidir. Geleneksel yaşamların yaşatılarak gelecek nesillere aktarılmasında toplumun yapısı, düşünce tarzı, inanışlar ve beklentiler değerlendirilmeli ve yüzyıllardan bu topraklarda yaşayan bu geleneksel yaşam sürdürülmeye devam ettirilmelidir. Çünkü düğünlerde, festivallerde ve bayramlarda en önemli unsurlardan biri olan giyim-kuşam, oyunlar ve müzikler özellikleri ile aynı coğrafyada yaşayan topluluklar arasında hem farklılıkları hem de benzerlikleri içermektedir. Karaman'ın geleneksel yapısına daha fazla sahip çıkarak bu kültürün ve yaşam biçiminin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi adına daha ayrıntılı çalışmaların yapılması gelecek kuşaklara bir borçtur. Bu çalışmalar sürecinde saha çalışmaları yapılarak elde edilen veriler kaynak oluşturacak şekilde düzenlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karaman, Halk Oyunları, Yöresel Kıyafet, Giyim Kuşam, Müzik.

Abstract

In this study, examples of our traditional folk dances and traditional clothes, which are a part of our cultural heritage, are presented, information and data on the subject were collected and analyzed by classifying them within themselves. The folk dances and clothing items included in the research were discussed within the scope of their re-evaluation within the framework of their regional characteristics. These samples are important in terms of understanding the cultural values of Karaman, protecting them, locating them, keeping them alive and transferring them to future generations. In keeping traditional lives alive and transferring them to future generations, the structure of the society, way of thinking, beliefs and expectations should be evaluated and this traditional life that has lived in these lands for centuries should continue to be maintained. Because clothing, games and music, which are one of the most important elements in weddings, festivals and holidays, contain both differences and similarities between communities living in the same geography. It is a duty to future generations to carry out more detailed studies in order to protect Karaman's traditional structure and transfer this culture and lifestyle to future generations.

Keywords: Karaman, Folk Dances, Local Clothing, Clothing, Music.

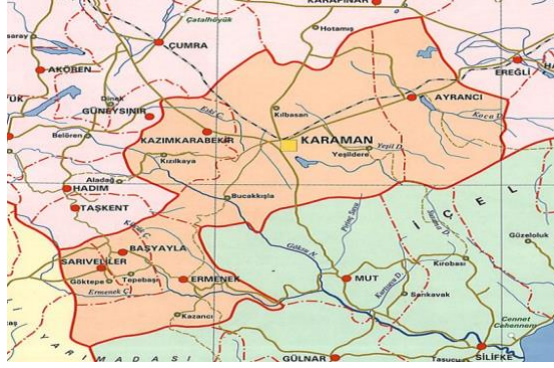
Araştırma Makalesi // Başvuru tarihi: 25.09.2023 - Kabul tarihi: 15.12.2023

* Dr. Öğretim Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Müzik Bölümü, Türk Müziği Anasanat Dalı, cihanunver@kmu.edu.tr, <https://orcid.org/000-0002-0583-320X>, Karaman/TÜRKİYE.

** Dr. Öğretim Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Halı-Kilim Tasarımı Anasanat Dalı, mustafa-konukk@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4865-915X>, Karaman/TÜRKİYE.

1. Giriş

Geleneksel oyun kültürü, oyunlarda giyim kuşam ve oyun müzikleri insanların doğaya karşı duruşu ve eğlence gibi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ortaya çıkmış olup, zaman içerisinde değişim ve gelişim göstererek günümüze ulaşmıştır. Bugüne kadar bu alanlarda birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar daha çok günümüzde yapılmış giyim eşyaları ve modern giysilerin teknik ve kompozisyon özellikleri hakkında olmuştur.

Görsel 1. Karaman Haritası

Araştırma bugüne kadar yapılmış olan geleneksel oyun ve giyim çalışmalarından farklı olarak, araştırma kapsamına alınan halk oyunları ve giyim kuşamların bölgesel özellikleri çerçevesinde yeniden değerlendirilmeleri kapsamında ele alınmıştır. Karaman Bölgesi'nde unutulmaya yüz tutmuş eğlencelerin ve giyim kuşamların tespit edilmesi araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Orijinal hallerini koruyan ve günümüze kadar gelebilen geleneksel ürünlerin literatüre kazandırılarak gelecek kuşaklara aktarılması araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Araştırmanın konusu olarak geçmişe ışık tutan geleneksel kültür, günümüzde insanların maddi ve manevi ihtiyaçlarına göre gelişerek değişim göstermeye devam etmektedir. İnsanların geçtikleri yerlerden aldıkları geleneksel kültür zaman içerisinde zengin çeşitliliği olan bir sanata dönüşmüştür. İnsanların doğaya karşı duruşu ve rahat bir hayat arayışı, oluşturdukları kültürün önemini ortaya koymaktadır. Bunların, hayvan postlarından esinlenerek oluşturulan giyim kuşamlar kadar eski olduğu bilinmektedir (Coşkun, 2008).

Bu çalışmanın konusu Karaman Bölgesi'nde geleneksel olarak oynanan halk oyunları ve geleneksel giyim kuşam olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen bulguların ayrıntılı bir biçimde incelenmesi, yorumlanması ve yeni bir bakış açısı kazandırılarak geleceğe aktarılması

öngörülmektedir. Değişen ve hızla gelişen dünyada birbirini etkileyen geleneksel sanat anlayışının bu alana katkı sağladığı görülmektedir. Bu durum dikkate alındığında geleneksel kültürün özellikle orijinal örneklerine ulaşılmasında böyle bir araştırmaya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Model olarak bu araştırma projesinde saha tarama modeli kullanılmıştır. Saha tarama modeli, insanları kendi doğal ortamlarında gözlemlemeyi, etkileşime girmeyi ve anlamayı amaçlamaktadır (Tay, 2019:1175). Bulgular doğru bir şekilde gözlemlenerek, araştırmaya uygun olan yöntemler saptanmaktadır. Araştırma sırasında ulaşılan bilgiler, basılmış kitaplar, elektronik yayınlar ve kaynak kişilerden edinilmiştir. Elde edilen bilgiler, gözlem yolu ile birleştirilerek değerlendirme yapılmıştır.

Araştırma kapsamındaki yerleşim bölgeleri Karaman merkezi, ilçeleri ve mahallelerinden oluşmaktadır. Konu ise yöreye ait halk oyunu ve geleneksel kıyafetler ile sınırlandırılmıştır. Görüşmeler esnasında o yöreye ait halk oyunları, halk oyunları ve geleneksel giyim-kuşam hakkında bilgilere ulaşılmıştır. Görseller fotoğraflanarak belgelenmiştir. Özellikle giysilerin tanımlamaları yapılarak teknik özellikleri hakkında bilgilere ulaşılmıştır. Kişilerin o bölgede yaşadıkları süre ve araştırma konuları doğrultusunda ayrıntılı olarak görüşmeler yapılarak kaynak oluşturulmuştur. Sahada yapılan araştırmalar sonucunda toplanan veriler analiz edilmiş ve kayıt altına alınmıştır.

Verilerin analiz aşamaları şu şekildedir;

- Tespit edilen örnekler fotoğraflanarak kaydedilmiştir.
- Giysilerin yöresel özellikleri belirlenerek kayıt altına alınmıştır.
- Elde edilen bulgular kaynak kişilerden alınan bilgiler doğrultusunda düzenlenmiştir.

2. Karaman Halk Oyunları ve Yöresel Kıyafetleri

İnsanoğlu ilk yaşadığı dönemlerden bugüne kadar doğada gerçekleşen değişimleri ve dönemsel geçişleri açıklamak, anlamak ve anlatmak için çaba göstermiştir. Bu değişimler ve gelişmeler yaşamını etkileyen sorunlar haline gelmiştir. Bunların ortaya çıkardığı olumsuzlukları ortadan kaldırmak ya da kendi lehine çevirmek için bazı oyun ve törenler düzenlemişlerdir (Örnek, 2000).

Günümüzde ve yakın tarihte özellikle kırsalda yaşayan, tarım ve hayvancılıkla uğraşan insanlar arasında kötü ruhların uzaklaştırılması, bereket dilenmesi ve eğlenme amacıyla oyunlar oynanmaktadır. Seyirlik oyun adını verdiğimiz bu oyunlar yılın belirli zamanlarında köylülerin bir araya gelerek sergilediği oyunlardır (Elçin, 1991:37-62). Bu tür oyunlar köy ve kırsal yaşamın insanlar ile sıkı sıkıya bağlantılı olduğu seyirliklere yansımaktadır. Yoksulluk, mevsimlerdeki değişimler ve önemli olaylar insanların bugün oynanan oyunları ortaya çıkarmasına sebep olmuştur (And, 1975:1-2).

2.1. Bölgenin Tarihi, Coğrafi Yapısı ve Sosyo-Ekonomik Durumu

Araştırma alanı olan Karaman İli, İç Anadolu Bölgesi'nin alt ve Akdeniz Bölgesi'nin üst tarafının orta kesimlerinde yer almaktadır. Taşeli Bölgesi, Orta Toroslar'da Alanya'nın doğusundan başlayarak kıyıda Gazipaşa, Anamur, Bozyazı, Aydınçık ve Silifke'nin batı kesimleri ile iç kesimlerde Gülnar, Mut ve Ermenek'i kapsayan ve arazi yapısı çok kayalık ve engebeli olan bir bölgedir. Taşeli Platosu bloklar halinde olup, güneyde Akdeniz, batıda Antalya Körfezi'ne doğru sonlanır. İklimi çok şiddetli olup kışları çok sert ve uzun geçer. Bölgede nüfus coğrafi koşullar nedeniyle seyrek (Siler ve Şengün, 1986:33).

Ülkemizin en seyrek nüfuslu alanlarından biri olan Taşeli Platosu inceleme alanı mevsimlere göre değişim gösteren bir nüfus yapısına sahiptir. Özellikle yaz aylarında yaylacılık faaliyetleri kapsamında nüfus değişim göstermektedir. Araştırma alanının bu geçici nüfusu, büyük ölçüde ilçe merkezleri olmak üzere çevredeki ilçelere ve bağlı buldukları köylerden günlük veya mevsimlik göçler şeklinde oluşmaktadır (Çiçek, 2001:1-20).

Toros Dağları'nda yüzyıllardır devam eden konar-göçer geleneğin kökeni Orta Asya kültür coğrafyasına dayanmaktadır. Özellikle hayvancılıkla ilgilenen ve yaylak-kışlaklar arasında otlaklarda hayvanlarını beslemek için bu mesafeleri yürüyerek kat eden Türk topluluğuna, yörede "Yörük" adı verilmektedir. Bu bölgede yaşayan insanlar hayvancılığın dışında küçük arazilerde tarımla meşgul olmaktadır. Bölge ağırlıklı olarak dağlık arazi olması sebebiyle bu bölgede küçükbaş hayvancılık yaygın olarak geleneksel yöntemlerle yapılır (Alptekin, 2020:89). Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin gelir getirici endüstriyel faaliyet olarak gelişmeye başlaması 1990'lı yıllardan sonrasına denk düşmektedir. Taşeli Bölgesi toplumunun kendine özgü ve geleneklerine

bağlı yapısının temel taşı kadın iş gücü faktörü oluşturmaktadır. Kadınlar tarımdan hayvancılığa her alanda boy göstermiş ve aslında bu kültürün içine doğdukları için bu yaşamın bir parçası olmuşlardır. Orta Asya'dan günümüze kadar gelen süreçte bu kültür aktarımının bir parçası olduğu aşikardır. Bu kültürün akışını sağlayan geleneksel yapı gerek kıyafet, gerekse yeme içme alışkanlıklarına kadar çok yönlü bir yapıyı teşkil etmektedir. Bir halkın ürettiği maddi ve manevi değerler yüzyıllar boyu işlenerek ve zenginleşerek bugünkü halini almıştır.

Taşeli bölgesinin kültürel dokusunun hayatta kalması toplu halde yöre halkının yıllar boyu oluşturduğu gelenek ve göreneği yaşatma arzusundan gelmektedir. Bölgenin farklı medeniyetlerden geçerek bu kültür mirasını taşıdıkları bir gerçektir. Bu kültür aktarımını simgesel olarak kullanılan giysiler, seyirlik oyunlar ve müzikler oluşturmaktadır.

2.2. Halk Oyunları

Halk oyunları ait olduğu yörenin kültürünü, yaşam tarzını ve kimliğini ifade etme şeklidir. Aynı zamanda oyunun yapısı, içeriği ve taşıdığı işlevleri ile toplumun yöresel özelliklerini yansıtmalıdır (Bali, 2017:78). Köy hayatında ritüellerin bir uzantısı olarak törensel bir nitelik ile öne çıkan ve bir takvim geleneğine bağlı kalarak anlam kazanan oyunlar oynanmaktadır. Bir kesim tarafından geleneksel eski oyunlardan çıkarak, yeni oyun kültürü ortaya çıkarılmıştır. Bu oyunlar çevre iller dahil birçok Anadolu kentinde oynanmaktadır. Bu oyun geleneğinin en önemli özelliği geleneğin dışında işlevlerinin olmadığıdır.

Seyirlik oyunlarda yapılan canlandırmalar, hayvan benzetmeleri, toplu hareketler, takılan farklı maskeler büyüclüğün bir aracı olarak canlandırılmasıdır. Aslı tam anlamıyla bilinmese de köken olarak yardım beklenen bir inanç sistemine uzanmaktadır (Karadağ, 1995:63-68). Türk yaşam kültürünün bir parçası haline gelmiş olan köy seyirlik oyunlarını diğer kültür unsurlarından ayrı düşünmek mümkün değildir. Müzik ya da çıkarılan sesler, oyun içine danslar ile çok sayıda ortaya ürün çıkmaktadır. Bunlar çoğu zaman bir beklenti veya dramdan ortaya çıkarak hayatın bir parçası haline gelmişlerdir. Çağdaş düzeyde oynanan tiyatrolardan habersiz olmamalarına rağmen seyirlik oyun sergilemeleri kendi şartları içinde gelişmiş bir köy tiyatrosunun varlığını bizlere göstermektedir. Karaman merkez ve ilçelerinde oynanan köy seyirlik oyunlarında az da olsa dram bulunmaktadır. Bu bağlamda Karaman halk oyunları bu yörenin kültürünü yansıtan

halk bilimi öğelerinden biridir. Günümüzde saya oyununun dışında aktif olarak sergilenmeyen ancak geçmiş dönemde seyirlik olarak oynanan köy seyirlik oyunları vardır. Bunlar Taşkale köy seyirlik oyunu, deveci ve düdük oyunlarıdır. Ritüellerin oyuna kaynaklık ettiği ancak zamanla eğlence amaçlı ve taklit sistemine dayalı hale gelmiş, belli bir metni olmayan tiyatro oyunlarıdır. Özel köy eğlencelerinde, bayramlarda, bağ bozumu zamanı (hasat mevsimi), koç katımı zamanı, ekin ekilme zamanı, mevsim geçişleri ve düğünlerde oynanan ata oyunu olarak da ifade edilen bir oyun (oyun çıkarma) türüdür. Oyuncular grup yöneticisi, arap, kadı, hâkim, deve, deve çobanı, ormancı ve kaşıklar ile oynayan ekipten oluşmaktadır (Uysal ve ark., 1992:118).

Köy Seyirlik Oyunu Oyuncuları;

Kadı: Üzerinde beyaz gömlek olan hükümleri veren oyuncu olup, sürekli oyun içinde ortada dolaşır. Lastik toptan yapılmış gözleri ve uzun entarisi vardır. Sırt tarafına entari içine yerleştirilmiş bir yastık ve ayaklarda yün çorap bulunur. Elinde hüküm veren değneği (sopası) bulunur (Pişkin, 2023).

Arap: Üzerinde kıldan yapılmış bir giysi bulunan, başında deriden külah formunda bir şapka bulunan kişidir (Candan, 2023).

Deve: Deve iki kişiden oluşur. Deve görüntüsünde bir görselin içinde deve çobanı tarafından yönetilen kurgunun adıdır (Candan, 2023).

Efe: Oyun içinde kızların koruyucusu olarak görev yapan kişidir. Renkli giysileri olan belinde ahşaptan yapılmış kılıcı olan ağızlığında sigara ile dolaşan koruyucudur. Nara sesleri ile varlığını hissettirmektedir (Pişkin, 2023).

Efeler;

“Eyyttt...

Kılıcı şuraya sokacan,

Bize biz derler,

Bizden küçüğüne çuvaldız derler,

Keserim biçerim!” gibi Efe Narası (seslenişi) ifadelerini kullanarak seyirciye varlığını göstermektedir.

Kadınlar (Kızlar): Kadın kılığına girmiş erkeklerden oluşan ve yöresel giysileri giyen oyunculardır. Sayıları değişmekle beraber en az üç kişiden oluşmaktadır. Oyun alanında sürekli oynarlar ve arap denilen kişinin kendilerini kaçırmaya karşı kontrollü hareket ederler (Candan, 2023).

Günümüzde köy seyirlik oyunlarının geleneksel olarak oynanmadığı, bunun sebebinin de artık özellikle köy hayatında yapılan düğün ve eğlencelerin şehir hayatında olan salonlara taşınması olduğu görülmektedir. Savaş oyununun oynandığı Kazancı Kasabası'ndan derlenen halk oyununun icra ortamları, oynanış biçimleri, oyun içindeki oyuncuların giyim kuşamları, oyun içinde kullanılan malzemeler çalışma kapsamında ayrıntılı olarak araştırılmıştır.

Halk oyunları teriminde yer alan "oyun" kelimesine anlam açısından bakıldığında bu kelimenin, kökeninde dini unsurlar ve büyü yapma gibi ritüel olarak özellikler taşıdığı, terim olarak Türkçe'ye ait bir sözcük olduğu ve bu sözcüğün kullanımının çok eski zamanlara dayandığı görülmektedir (Ercilasun, 1991:668-671).

İnsanlar ilk dönemlerden itibaren doğada olan değişimlere açıklık getirmek için çaba göstermiş ve değişimlere kendince yorumlama getirmiştir. Doğadaki bu değişim karşısında olumsuz olarak etkilenmemek için bazı törensel faaliyetler düzenlemiştir (Çıblak, 1999:234). Zaman içinde oyunlar kimi işlevlerini değiştirerek ve insanın günlük ihtiyaçları doğrultusunda evrimleşerek günümüze kadar ulaşmıştır. Oyunun tarihsel süreci kutsallıktan, eğlenmeye doğru giden bir süreç olmaktadır. Özellikle Anadolu toprakları gibi farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmış toprakların kültür ürünlerini anlamlandırmak bu geriye doğru bakış açısını zorunlu hale getirmektedir (Ataman, 1975:41). Oyun oynama geleneği kültürden önce başlamıştır. Görsel oyunların iki ana ögesi oyuncular ve seyircilerdir. Başta doğa ile mücadele olarak sergilenen oyunlar zaman içerisinde bir eğlence aracı olarak sergilenmeye başlanmıştır.

ErmeneK Kazancı Kasabası'nda oynanan, yöresel giysileri ile günümüze kadar gelen azda olsa varlığını korumaya çalışan "savaş oyunu"dur (Pişkin, 2023).

2.2.1. Kazancı Kasabası Savaş Oyunu

Geleneksel olarak her yıl ocak ayının 17 ve 18'inde köy odalarında bulunan kişiler tarafından etraftaki komşulardan erzak toplanarak helva yaptırılır. Yaptırılan helva köy odasında

bulunan insanlar tarafından tüketilirdi. Daha sonrasında bu toplama bahşış sistemine dönmüştür. Bu bahşış ve arada verilen malzemeler ile ekonomik durumu zayıf olan ihtiyaç sahiplerine yardım amaçlı geleneksel bir ekip oyununa dönmüştür. Zaman içinde insanoğlunun doğaya karşı güçlü olma isteği ve geleneksel özel günlerdeki eylemler zamanla oyun halini almıştır.

Saya oyunu ile özdeşleşen deve giydirme işlemini, ilk olarak 1940'lı yıllarda Kazancı Kasabası'nda uygulayan Hasan Köksoy (Mehmet Goca) eğlenmek için deve oyunu oynatmıştır (Pişkin, 2023).

Çan takıp ayı olmak

Efeyi, şeytanı oynamak

Geceye renk katmaktır

Kazancı'da saya yapmak.

Şiir: İbrahim Demirtaş (Demirtaş, 2023).

Saya oyununun sergilenmesine en az bir hafta önceden başlanmaktadır. Oyunu kurmak ve malzemelerini hazırlamak zaman almaktadır. En önemlisi görev dağılımını iyi yapmaktır (Peker, 2023).

2.2.2. Oyunda Kullanılan Malzemeler

- 1- Bir adet geleneksel gelin kıyafeti ve bu kıyafeti giyecek olan gönüllü erkek oyuncu,
- 2- Farklı ebatlarda çanlar ve bunları bağlayacak meşeden yapılmış sopa,
- 3- Yöresel damat kıyafeti,
- 4- Gelini ve ekibi korumak için kullanılan tüfek,
- 5- Davul ve davulu çalmasını bilen güzel sesi olan bir oyuncu,
- 6- Şeytan görevini üstlenecek beyaz elbiseli kişiler,
- 7- Erzakları toplayacak heybeci,
- 8- Ayı rolünü üstlenecek kapıları çalacak oyuncular,
- 9- Deve maketi ve bunu taşıyacak komutlara uyacak iki kişi. Deve maketinin üzerine geleneksel dokumalar atılarak gerçek izlenimi verilmektedir.

Makyaj ve hazırlık kısmı seyirlik oyunlarda ilkel kendi içinde olan yöntemlerle çözülmektedir. Sakal ve bıyıklar doğal olarak yoksa eğer, koyun postundan kesilerek yapılır.

Bunun dışında is, tencere karası, odun kömürü gibi maddeler kullanılarak boyama yapılır. Beyaz olması gereken kişilerin ise un ile yüzleri boyanmaktadır. Oyunda sergilenen müzik ve hareketler saya oyununun vazgeçilmezidir. Bu hareketler, ilkel dönem insanlarında görülmektedir. Törenlerde, evlenme, dinsel, ölüm ve büyüsel nitelikli danslar sergilemişlerdir.

Bu dönemlerde savaşla, totemle, avla, yoklukla, bollukla, ölüm, mitleri ile ilgili danslar çok yaygın bir şekilde devam etmiştir. İlk dönemlerdeki bu dans ve oyunlar, önceleri oyuncuların ellerini çırparak veya ayaklarını yere vurarak bir ahenk sağlamalarıyla oluşmuş, daha sonra buna ezgiler eklendiği görülmüştür (Bulut, 2023).

Saya oyununun çıkış noktası, yüz sayısı olarak belirtilmiştir. Bunun sebebi ise küçükbaş hayvanların anne karnında yüzüncü gününden itibaren canlandığı ve üzerindeki tüylerinin çıkmaya başladığına inanılmasıdır. Anadolu'da saya oyunu, koç katımı, çobanların oyunu, saya gezmesi gibi adlarla bilinmektedir (And, 1983:55-57). Çünkü koyunların yattığı yer ve çoban barınağı ile bu oyunlar özdeşleştirilmektedir. Bu oyunlar bir ritüel kökenli seyirlik olarak kabul edilir. Ritüelin, duygu ve eyleminin söze dönüşümü ise mitosunu oluşturur (And, 1975:1-2). Büyüsel nitelik taşıyan oyunların doğal gücü paylaşmak ve beraber güç yaratmak gibi amaçları bulunmaktadır. En önemlisi birlikte uyum içinde çalışmak ve doğaya egemen olmak vardır (Şener, 1975:6). Günümüzde bu oyunlar, eski dinsel ve inanış işlevlerini yitirerek sadece eğlence amacıyla oynanır hale gelmişlerdir. Anadolu'daki saya oyunlarının sergilendiği zaman buna benzer törenleri Hıristiyanların ve İranlılarında yaptığı bilinmektedir (And, 1983:55-57).

2.2.3. Saya Oyun Ekibi ve Oynanması

Seyirlik saya oyununda yazılmış bir metin ya da oyun kuralları yoktur. Sadece oyun içinde belirli bir kurgu vardır. Oyun kendi içinde doğaçlama gelişir ancak kurgu genel olarak aynıdır.

Grup Başı (Deve Başı): Grubun bütün sorumluluğu deve başına aittir. Tellallığı ve organizasyonu bu görevi üstlenen kişi yapmaktadır. Üzerindeki giysiler yünden (keçeden) yelek, kuşak, dartı ve keçeden yapılmış bere olmaktadır. Güvenliği sağlamak ve gidilen kapıya geldiğini bildirmek için havaya ateş etmek için tüfekte bulundurulmaktadır (Görsel 2).

Görsel 2.Saya Oyunu Grup Başı

Heybeci: Kapılarda verilen erzakları geleneksel olarak dokunmuş yün heybesine koyan erzak taşıyıcıdır. Heybenin yanında helkesi de bulunur. Kuru erzakları (mısır, ceviz, buğday) heybeye koyar, sıvı olan (yağ, pekmez gibi) ürünleri de helkesinde taşımaktadır (Görsel 3).

Görsel 3. Saya Oyununda Heybeci

Gelin ve Damat: Gelin kapısına erzak istemeye gidilen kişiler için oynama, damat ise oynama sırasında gelini korumak için görevlendirilmiş kişidir. Gelin zıbın ve süslü örtü ile giydirilir. Elinde oynamak için tahta kaşıklar bulunur. Gelin sekme denilen oyun hareketleri ile oynar. Sekme iki kolun kulak hizasına kadar kaldırılarak ayakların yere vurulması ve ellerin şıkatılmasından oluşur. Damat kuşak, bıçak ve yağlı çizme ile oyun içinde görevini yapar. Bazen gelin ile oynamak için damadın elinde de tahta kaşık bulunur (Görsel 4).

Görsel 4. Saya Oyununda Gelin Damat

Ayılar: Üzerinde hayvan postundan yapılmış ürkütücü bir örtü bulunur. Günümüzde keçe giysiler giyilmektedir. Ayı rolüne giren kişilerde sayı sınırı yoktur. Üzerinde sıralı halde bulunan çanlar vardır. Bu çanlar iyi ses çıkarması için 11-12 numaralı olmalıdır. Ses ve gürültü yaparak hem duyulmalarını sağlarlar hem de kötü ruhların oradan uzaklaşmasını amaçlar.

Şeytanlar: Deve ve oyun ekibinin koruyucularıdır. Ellerindeki kırbaçları korumak için silah olarak kullanırlar. Bu kırbaçları yere vurarak ses çıkartırlar. Giysi olarak kefen denilen beyaz giysi giyerler. Bu giysinin beyaz olması gecenin karanlığında belirgin olmalarını sağlamaktadır.

Davulcu: Gelinin oynatmak için ritim tutan kişidir. Kostüm olarak şalvar giyer, kuşak takar ve ponpon (toka) takar.

Devenin Dümeni: Oyun içinde devenin ayaklarını temsil ederler. Deve kostümünün içine girerek gelen talimatlar çerçevesinde hareket ederler. İki kişiden oluşur. Hareketsiz olan deveye topal deve denir (10 Haziran 2023 tarihinde Kazancı halkı ile yapılan görüşmeden).

Seyirci: Köy seyirlik oyunlarında seyirci genellikle bütün köy halkıdır. Eğlenmek amacıyla yapılan oyunların seyircilerinde yaş ve cinsiyet ayrımı söz konusu değildir.

Saya geldi duydunuz mu?

Selam verdi aldınız mı?

Saya saya sallı beğе.

Dört ayağı çanlıbeğе.

Hediyemizi hazırladın mı? İfadelerini sesli olarak söyleyerek kapılar dolaşmaktadır.

Kasabada organize edilen ve oynanan bu halk oyunu saya yapımcıları ve oyuncularını, gösteriyi kışın en zor ve sert günlerinde gönüllü olarak oynamakta ve saya kültürünü yaşamaktadırlar. Bu oyun için katılımcılarda yaş sınırı ve katılımcı sayısı şartı yoktur. Ancak genel olarak 12-16 kişi arasında oynanmaktadır.

Günümüzde bayram günlerinde ve festivallerde görsel şölen olması için oynanmaktadır. Saya oyunu geçmişte Türkmen geleneği olarak bilinmektedir (Görsel 5). Hayvancılık ile uğraşanların geleneksel bahar eğlencesi olarak da bilinmektedir. Günün geç saatlerinde oynanan oyunda çanlar çalınarak ev ev gezilerek bahşiş veya erzak toplanmaktadır. Bu toplanan erzaklar fakir olan ailelere dağıtılır veya orada toplanan grup tarafından paylaşılır.

Görsel 5. 1968 Yılında Ermenek Meydanında Saya Oyunu (Ermenek Haber Gazetesi)

Görsel 5'te yer alan fotoğraf, 23 Nisan 1968 yılında Ermenek hükümet binası önünde çekilmiş olup, Kazancılı (Mehmet Goca) Mehmet Köksoy'un Saya (deve oyunu) gösterisinin yer aldığı bir fotoğraftır. Günümüzde gençler tarafından kültürel etkinliklerde oynatılmaya devam etmektedir. Bu oyun kültürel olarak belgesellere konu olmaktadır. Geleneksel giysiler giyilerek deve kuşandırılmaktadır. Oyunun mantığı deve etrafında olan gelin ve damat, ayılar ve şeytanlar tarafından korunarak kaçırılmasını önlemektir. Bahşiş ya da erzak veren aile ya da kişilerce gelin oynatılır, bu sürede gelin kaçırılması gerçekleştirilir. Oyun esnasında oyuna heyecan katmak amacıyla gelini kaçırarak, kişi ya da kişiler bedel ödeyerek ekip başı tarafından serbest bırakılır.

2.2.4. Sayanın Oynanması

Oyunun sergilenmesi esnasında alınan bahşış sonrasında deveye tükürülerek nazar değmesi engellenmiş olur. Sesler çıkarılarak ve davul çalınarak kapı önüne gelen ekip tarafından ev sahibine seslenilir (Görsel 6). Ev sahibi kapıyı açar açmaz, ayı kapının eşliğine uzanmaktadır. Nazar değmiş denilerek para istenir ev sahibi parayı verdikten sonra eşikten kaldırılır. Bu sürede çanlar çalar, gelin davul eşliğinde oynamaya başlar. Ev sahibi gelinin güzel oynama derecesine göre erzak ya da ücretini belirlemektedir.

Görsel 6. Kapı Önünde Ses Çıkarma ve Erzak İsteme Süreci

Saya halk oyununun, kapı kapı gezmenin geçmişten günümüze değışerek de olsa en iyi aktarılabilen geleneklerden biri olduğunu söylemek mümkündür. Saya gezme törenleri halen kaynak kişilerin hafızasında canlı bir biçimde yer almaktadır (Akman, 2018:102).

Gelin oynama esnasında nazar olmaması için herkes tarafından maşallah nidaları atılmaktadır. Yol boyunca kapı önlerinden geçerken gönüllerinden koptuğu kadar bahşış alınmaktadır. Oyun sürecinde her kişinin bir duruş yeri ve görevi bulunmaktadır. Başlangıçtan bitene kadar ses eksik edilmez sürekli çan çalınarak davul sesi duyurulur.

Tüm hazırlıklar yapılarak herkese görev dağılımı yapıldıktan sonra başlayan saya eğlencesinde kimseyi üzmeden, kimseyi kırmadan, insanları eğlendirmek ve bu eğlencenin bedeli olarak da her ev sahibinden bahşış istenmektedir. Oyun içindeki müzikler yörede yaşayan halkın duygu ve düşüncelerini yansıtan halkın içinde olan sanatçılar tarafından yapılmış, bestelenmiş ve yorumlanmış dilden dile kulaktan kulağa yayılarak günümüze ulaşmış geleneksel müziklerdir.

Sözlü bir gelenek türü olan türküler ezgi ile söylenen anonim halk edebiyatı nazım biçimi olarak yorumlanır (Albayrak, 2017:611). Türk Folkloru'nun geleneksel ürünü türküler, Türk halkının yaşantısındaki etkin olayların, duygu ve düşüncelerin, kendi kültür ve sanat anlayışının müzik yoluyla ifade biçimidir (Vural, 2011:398). Yapılan literatür araştırmalarında Cumhuriyet dönemi sonrası ilk müzik derlemelerinin Karaman'da yapılmış olduğu görülmektedir (Atçeken, 2015). Ancak Karaman Konya'ya bağlı bir ilçe olmasından dolayı yapılan derlemelerin Konya veya farklı diğer ilçelerince tescillendiği görülmüştür.

Türkülerin yanında bölge insanının kendi aralarında söylediği manilerde bulunur.

Elti eltiyi sevmez,
Domuz çaltıyı sevmez.

Mani: Türkan Bozdemir

Halı dokurum halı
İçinde yeşil alı
Gece gündüz dokurum halı
Bitmedi gavurun malı

Mani: Gönül Bozkurt

Karaman Yöresinde Söylenen Türküler

Kına Türküsü

Çattılar ocak taşını
Yudular kızın başını
Kurdular düğün aşını
Kızım kınan kutlu olsun.
Söyle de bal dilin
Atladı çıktı eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Her günün mutlu olsun
Baba kızın çokmuydu?
Bir kız sana yük müydü?
Kör olası emmim dayım
Hiç oğlunuz yokmuydu?

Mani: Zeynep Akdemir "Zeynettin" (Akdemir, 2023)

Göç

Deve boyu güzelim
Koyun kuzu güdelim
İkimizi görmüşler ay oğlan
Nasıl inkâr edelim

Deveciler katar katar
Zincirleri suya batar
Ayrılık ölümden beter
Verme beni deveciye

Devenin yükü şeker
Şehirden şehre çeker
Anası dul, oğlu bekar
Verme beni deveciye.

Mani: Zahide Şan (Şan, 2023).

3. Geleneksel Giyim-Kuşam

İnsanoğlunun giyinmesi ve örtünmesi kendi gereksinimlerinden dolayı ortaya çıkmış olup, tarihin süzgecinden uzun bir süreç içinde geçerek geleneksel serüvene dönüşmüş insanlığın giyim kültürü oluşmuştur. Bu kültürün oluşumu toplumdaki sınıf ayrılıkları, bölgesel iklimler, yaşamsal dönüşler, ticaret, yaşam şekli ve zaman içerisinde gelişen teknolojileri etkilemiştir. Toplumunu etkileyen önemli olaylar kıyafetlerde görülür nitelikte olmuştur.

Giyim kültürü bir bölgeye ait farklılıkların ortaya çıktığı anlayışın en belirgin olanıdır. Bu kültür geleneğinin oluşması, toplum tarafından benimsenmesi, yaygın olarak kullanılması ve en önemlisi sürdürülebilir olması uzun zaman almaktadır. Karaman Bölgesi Türk Kültürü, içinde ortaya çıkarttıkları özellikler açısından zengin bir örnek yelpazesine sahiptir (Gömeç, 2002). Toplumda yaşayan insanların vazgeçilemez bir parçasıdır giyim kültürüdür. Bu toplumların değer verdiği yargıları, inançları, düşünceleri, ekonomik durumları, estetik kaygıları, adet ve gelenekleri hakkında giyim kültürü bizlere bilgi vermektedir. Bu kültüre malzeme olarak bakıldığında kompleks bir yapıya sahip olduğu görülür.

Bölgedeki yöresel giyim eşyaları ve bununla beraber kullanılan aksesuarlar kültürel yaşam ile bağdaştırılmıştır. Günlük yaşamdaki giysiler estetik olarak ve en önemlisi ergonomik olarak tasarlanmış olup, bölgenin giyim kültürünü oluşturmuşlardır (Ertürk, 2018). Bu giysiler günümüzde yaşlı giysisi olarak bilinmektedir. Geçmişte günlük yaşamda kullanılan giysiler günümüzde düğün, kına gecesi gibi programlarda yöresel giysi olarak giyilmektedir. Geleneksel ve günlük yaşamda giyim kuşam için kullanılan renkler değişiklik göstermekle beraber genellikle aynı olmaktadır.

Günlük yaşamda kullanılan giysiler şu şekildedir:

Fes, Takke (Başlık): Orta Anadolu ve Karaman Bölgesi'nde kadınların giyim kuşamlarında tepelik denilen ve takkenin üst tarafta başı tamamen saran modeli kullanılmaktadır. Takkenin arkasında iki tarafı birbirine bağlayan kaskı bulunur. Bu kask ikili, üçlü bazen de dörtlü olarak saçların arasından geçirilerek kullanılır (Görsel 7). Takkelerin böyle kullanılması takkenin baştan kaymasını önlemiş olur (Sarı, 2016:72). Takke kartondan baş kısmının ölçülerine göre istenilen ölçü genişliğinde başa göre yapılmaktadır. Genel olarak tepelik kısmı biraz çukur bırakılır, ancak görüntü olarak bir daireyi andırmaktadır.

Görsel 7.İncilli Fes

Takkenin kenarlarında işlemler, çeşitli takılar ve boncuklar bulunur. Bunların yapılarak takılması inanç kültürü içinde önemlidir. Çünkü takılan süsler ve boncukların nazardan koruyacağına ve bolluk getireceğine inanılmaktadır (Aşgar, 2023). Takke yapılışında keçe, renkli tülbent ve kadife kullanılmaktadır (Görsel 8). Özellikle kırmızı, yeşil ve lacivert renkler canlı olarak kullanılır.

Görsel 8. Fes

Süslemesinde tel kırma nakışı, gümüş ve altından yapılmış sırma tellerin kullanıldığı görülmektedir. En önemli takısı gümüş ve altındır. İşleme olarak kullanılan bitkisel motifler ve bezemelerden yaprak motifi görülür (Tufan ve ark. 2014:289). Kadınlar günlük hayatlarında başlarına dokuma kumaştan yapılmış veya keçe üründen yapılmış olan fes takarlar. Ön kısmı gök (mavi) boncuklar ve altın pullarla süslüdür. Fesin alt tarafına alınlık denilen kısım dikilir veya bağlı halde tutturulur. Görsel olarak süslü ve zenginlik ibaresi olarak da altınlı olur. Kadının evli olması, bekar olduğu veya dul bir kadın olduğu buradaki süs ve altınlardan anlaşılabilir. Gelinlerde sıra sıra altınlar bulunmaktadır.

Cepken: Diğer adı bölgede sarka olarak bilinmektedir. Yörede geleneksel olarak en çok kullanılan giyimlendendir. İç kıyafet üzerine giyilen dış giysidir. Hâkim yaka tekniği ile yapılmış olup uzun kollu astarlı bir giysidir. Kişinin ekonomik durumuna göre altın ya da gümüş sırma ile bezenir (Tufan ve ark. 2014:634). Yörede giysiler çeşitli aplikeler ile kordon tutturma, sim işleme ve saç örgüsü tekniği kullanılmaktadır. Motifler simetrik ve birbiri ile bağlantılı olarak yerleştirilmektedir.

Şalvar: İç kıyafet üzerine giyilen, ağ kısmı uçkurlu olup bel kısmı kullanım kolaylığı sağlaması için lastiklidir. Şalvar bir alt giyim eşyası olmakla birlikte dış görünüşünün güzel olması için kadife ya da parlak kumaşlardan yapılmaktadır (Görsel 9). Boyu uzun olanlar için dikildiğinde ayak bileğinin üzerinden bağlanarak paça kısmında bol görünümlü ve dökümlü bir görüntü oluşturur. Bazen astarlı örnekleri olmaktadır. Yörede çok fazla kullanılan şalvarlar, Türk geleneksel giyim ve kuşamların örnekleri arasında olan önemli parçalar arasındadır. Cep ağız kısımları ve paçalarda süsleme detayları olmaktadır. Bu detaylar dikiş teknikleri ile yapılmaktadır.

Görsel 9. Şalvar

Mıhlama: Yöresel adı “mıhlama” geleneksel adı “bindallı” olarak bilinen giysi genç kızların ve özellikle yeni evlenen gelinlerin giydiği bir giysidir. Uzun ve geniş kol yapısına sahip yırtmaçlı kadife kumaştan yapılmıştır. Üst kısmı çiçekli dallarla süslenecek kullanılmaktadır (Bor ve Çağdaş:410-427).

Patik: Karaman Yöresinde özellikle genç kızların çeyizlerinde olmazsa olmazlardır. Önceleri yün malzemeden yapılan patikler günümüzde orlon hazır ipliklerden örülmektedir. Bölgede patik süslemelerinde çok farklı motifler ve renkler kullanılmaktadır (Güler ve Aral, 2014:896).

Çorap: Yörede çoraplar keçilerden elde edilen tiftik ve koyunyünlerinden yapılmış iplikler ile örülmektedir. Çeşitli renkler ve desenler kullanılmaktadır. Seyrek bir örülüğü olduğu için ayağın hava almasını sağlar ve rahat bir kullanım sağlamaktadır. Geçmişte farklı renkler kullanılmasına rağmen, günümüzde beyaz iplik kullanılarak örülmektedir. Süsleme olarak geometrik motifler kullanılmaktadır. Evlenecek olan kızlar genellikle siyah ve beyaz renkli yünlerden elde edilmiş olan ipliklerden örülmüş adına “çekirdekli çorap” denilen çoraplar giyerlerdi (Sezgin, 1991:1303). Genellikle çoraplar yörede adına kelik denilen papuçlar içine giyilir. Bunun yanında yemenilerde yörede kullanılan giysilerdendir (Öz, 2019:925-945).

Kuşaklık: Giyim kuşam ifadesi giyim şeklinin tamamını kapsamaktadır. Kuşanmak ise, giyinmeyi tamamlayan ek olarak kullanılan parçalardan yani ek aksesuarlardan oluşur. Kuşak, bele bağlanarak kullanılan giyim parçasının adıdır (Görsel 10). Kuşaklar iki çeşit olarak karşımıza çıkar. Bir çeşit kuşak dar ve uzun kumaş veya şallar şeklinde olup, bele birkaç defa dolanarak sarılır ve saçakları dışarıda sarkacak şekilde bırakılır.

Görsel 10. Toka Süslemeli Darabulus

Diğer kuşak çeşidi ise kare kumaşın köşegen doğrultusunda ikiye katlanıp üçgen haline getirilmesi ile oluşur ve bele bağlanarak kullanılır. Kare kuşak bele bağlanırken üçgen katlanan kısmı arkaya getirilerek bağlandığı için kuşak yerine “arkalık” denildiği belirtilmektedir (Atlıhan, 2022).

Kara Don: Alta kısma iç donu üzerine bacak kısımlarını sıkı saracak şekilde paça bölümü dar, dizden yukarı taraf bol bir şekilde, ağ kısmından arkaya doğru körük gibi kat kat toplanan bir şalvar çeşidi olan siyah giysi olan don, bele bir uçkur yardımıyla bağlanmaktadır. Yörede bir zamanlar bütün kadınlar bu giysiyi kullanmışlardır.

Kara Örtü: Yörede ferace olarak da bilinir. Feracenin günümüzde giyilmediği için günlük hayatta kara örtü olarak isimlendirilmektedir. Günümüzde yerini şal veya büyük eşarplar almıştır.

Gaytanlı Fistan (Entari işleme): Yöre halkının binlerce yıllık geleneksel olarak kullandığı fistan aynı zamanda birçok kişinin bu işleri yaparak geçim kaynağı olmuştur. Özel günlerde ve bayramlarda kadınların vazgeçilmez giyimi olarak karşımıza çıkmaktadır (Tufan, 2014:634). Rengarenk olması doğanın insan üzerindeki yansıması olarak orada yaşayan halk tarafından yorumlanmaktadır (Görsel 11).

Görsel 11. Farfarlı Fistan

Göynek: Şile bezi kumaşından dikilerek yapılmaktadır. Giyim şekli bol, yakası olmayan ve önden düğmelenecek kullanılan giysidir. Üzerinde küçük işlemler bulunur. Belden aşağıya kadar uzunluğu olmaktadır. Yakın tarihe kadar insanlar günlük hayatta yöresel giysiler ile günlerini geçirirlerken yenedünya yaşamında kullanılan fabrikasyon giyim adetleri günümüzde buralarda da çok fazla kullanılmaya başlanmıştır.

Burada çok zenginler feslere çok takı takarlar ve bunlara gazi ismini verirler. Çok değerli olması karşı tarafın zenginlik belirtisidir. Bu feslerin üstüne mutlaka kırmızı şalvar giyerlerdi (KK, Zahide ŞAN). Gelinlere nenik üstüne fes giydirilir. Bunların zinciri uzun ve süslü olurdu. Düğünlerde yerel halk her zaman şalvar giyerdi. Başörtüsü olarak da dastar takarlardı. Böyle giydirilip gelin çıkartılır iken maniler yakılırdı.

Bunlar;
Güle güle git
Güle güle yuva kur
Kınan kutlu olsun
Ağzın tatlı olsun.

Feslerde 40 altın olurdu. Küçük olan altınlara urup, büyük olanlara ise gazi denirdi (Candan, 2023).

4. Sonuç ve Öneriler

İnsan yaşamında ritüeller bireyleri hayata karşı daha güçlü olmaya ve yaşamaya hazırlaması açısından önemlidir. Bu bağlamda geleneksel olarak yaşamın sürdürülebilir olması gerekmektedir. Bu çalışma geleneksel Karaman halk oyunları ve geleneksel giyim kuşamlarının belgelenmesi amacıyla yapılmıştır. Saha çalışması olarak gerçekleşen çalışmaya bakıldığında birçok farklı veri ile karşılaşılmış olup, yöresel ve bölgesel özellikler dikkate alınarak sadece geleneksel olan oyun ve giysiler içlerinden seçilmiştir.

Görüşmeler sonucunda geleneksel olan giyim-kuşamlarında günümüz modasına uyum sağladığı görülmüştür. Bazı bölgelerde değişim gösteren durumlar olsa da hala geleneksel hayatın sürdürüğü gözlemlenmiştir. Yerleşim yerlerinde yerel olan müziklerin yerine modern müziklerin söylendiği, geleneksel halk oyunlarının yerine günümüz salon müzikleri olarak halkın tabir ettiği müziklerin çalındığı ve geleneksel giyim yerine modern yaşama uygun teknik olarak aynı malzeme olarak farklı ürünlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu giyimlerinde genel olarak köyde yaşayan yaşlı kadınların günlük hayatta kullandığı görülmüştür.

Araştırmalar sonucunda bu tarz geleneksel giyim kuşama devam eden insanların bu şekilde çok daha rahat ettikleri ve sağlık olarak geleneksel bu giysilerin daha iyi olduğunu söylemektedirler. Özellikle kuşak sararak bellerinin sıcak durmasını ve insan bedeninin dik halde

durmasını sağladığı için tercih ettiklerini ifade etmektedirler. Bunun yanında geleneksel giysilerin süslenerek kadınlara farklı bir güzellik kattığını ve yaşam içinde çok fonksiyonel kullanım alanı bulan bu giysilerin farklı oldukları ifade edilmiştir. Köylerde oynanan seyirlik oyunların günümüzde, iletişim araçlarının yaygınlaşması, köylerden kentlere göçlerin artması gibi faktörler sebebiyle zamanla bazı değişimlere uğradığı da bir gerçektir.

Bir zamanlar köy odalarında belirli zamanlarda çobanların öncülük ederek oynanan saya oyunu da zaman içinde kültürel erozyona uğramıştır. Çünkü bu oyunlar özünü ait olduğu yerden almaktadır. Şehir hayatında oynanmaya başlanan bu oyunlar tüm işlevini ve özelliğini kaybetmektedir. Oyun içindeki kurgu değişim gösteren hayat şartlarına uygun olmadığı görülmektedir. Saya oyunu kültürel öğeden çok günümüzde sadece oyun ve eğlence aracı haline gelmiştir.

Bütün bunlara rağmen az da olsa Kazancı Kasabası'nda toplumsal işlevi devam ettirmeye çalışmaktadır. Bolluk ve berekete kavuşma isteği ile oynanma inancını korumaktadır. Karaman, ilçe ve mahallelerinde bulunan kültürel mirasımızın bir parçası olan geleneksel halk oyunlarımız ve geleneksel giysilerimizden örnekler sunulmuştur. Konu ile ilgili bilgi ve veriler toplanıp, derlenip ve kendi içinde sınıflandırılarak incelenmiştir. Bu ulaşılan örnekler Karaman'a ait kültürel değerleri anlama, koruma altına alma, yerlerinin tespit edilmesi, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması açısından önemlidir.

Günümüzde geleneksel olarak giyim kuşamların dikilmesi, işlenmesi veya süslenmesi işlerini yapan kişilerin azaldığı gibi bu tarz giyim şekline olan sahip merak eden kişiler de çok az bulunmaktadır. Bu sebepler ile zaman geçtikçe azalan yok olmakta olan bu güzel kültür olgusunun yaşatılıyor olması oldukça önemlidir.

Bu tarz giyim kuşam ve müzik aletleri evlerde günlük azda olsa kullanım alanı bulurken bir grubu da sandıklarda ata yadigârı olarak saklanmaktadır. Evlerde tozlu sandıklarda düzensiz ve konservasyon usulüne uymadan muhafaza edilmesi bu eserlerin bilinmesini engelleyerek Türk giysi kültürünün ve süsleme sanatının gizli kalmasına sebep olmaktadır.

Geleneksel yaşamların yaşatılarak gelecek nesillere aktarılmasında toplumun yapısı, düşünce tarzı, inanışlar ve beklentiler değerlendirilmeli ve yüzyıllardan bu topraklarda yaşayan

bu geleneksel yaşam sürdürülmeye devam ettirilmelidir. Çünkü düğünlerde, festivallerde ve bayramlarda en önemli unsurlardan biri olan giyim-kuşam, oyunlar ve müzikler özellikleri ile aynı coğrafyada yaşayan topluluklar arasında hem farklılıkları hem de benzerlikleri içermektedir. Karaman'ın geleneksel yapısına daha fazla sahip çıkarak bu kültürün ve yaşam biçiminin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi adına daha ayrıntılı çalışmaların yapılması gelecek kuşaklara bir borçtur.

Karaman, ilçeleri ve mahallelerinde yapılan alan araştırması sonucunda birçok veriye ulaşılmış olmasına rağmen istenilen düzeyde olmamıştır. Bunun en büyük sebebi yaşamsal alanların değişmesi ve modern hayatın gerekli kıldığı yaşam şekilleri geleneksel hayatın yaşanmasına engel olduğu görülmüştür. Karaman geçiş hattı üzerinde olması sebebiyle birçok kültür ile harmanlanmış durumdadır. Bu geleneğin sürdürülebilmesi için bölgenin binlerce yıl olan tarihsel birikimini üzerinde taşıyan kültürel değerlerimizi araştırmak, yapılacak olan yeni ve farklı araştırmalara öncülük etmek, müze ve koleksiyonlarda olan ürünlerin değerlendirilmesi amacıyla bilim sanat merkezlerinin kurulması yararlı olacaktır.

Geleneksel ve yöresel olan giysilerimizin önemli parçaların günümüzde fazla kullanılmadıkları ve ilgi duyulmadığı için zamanla kaybolacaklardır. Bunların fotoğflanarak bilgileri ile kayıt altına alınması gerekmektedir. Bu geleneksel giyim-kuşam ürünlerinin günümüz modasına da uyarlanarak yeniden tasarlanması ve yaygınlaştırılması sağlanabilir. Günümüz nesillerine kültürel ve zengin mirasımızı tanıtmak ve bu mirasın önemli olduğunu belirtmek amacıyla ilk olarak okul öncesi eğitim kurumlarında, kültür merkezlerinde bu konuları içeren eğitimlerin yer alması sağlanmalıdır. Yöresel kıyafetlerden esinlenilerek günümüz giyim kuşam şekline uygun modernize edilmiş kendine özgün tasarıma sahip kıyafetler üretilerek, bunların sergilenmesi, özellikleri ile tanıtılması ve bunların öneminin insanlara anlatılması gerekmektedir.

Kaynakça

Akman, A. (2018). *Karaman ve Ermenek'te Yerel Takvim Uygulamaları ve Takvime Bağlı Gelenekler Üzerine Bir Değerlendirme*, Ermenek Araştırmaları – II, Palet Yayınları Coğrafya-Edebiyat-Eğitim-Gastronomi Güzel Sanatlar-İktisat-İşletme-İlahiyat İletişim-Kamu Yönetimi-Turizm-Ziraat, Karaman, s.102.

Albayrak, N. (2017). "Türk Dili ve Edebiyatı, Tasavvuf, Türk Tarihi ve Medeniyeti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, s.611.

Alptekin, M. (2020). "Türük", *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 9, Sayı 23, s.89.

And, M. (1975). "Dramatik Köylü Gösterilerinin Ritüel Niteliği", *Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı, Belleten MİFAD Yayınları*, s.1-2.

And, M. (1983). *Türk Tiyatrosunun Evreleri*, Ankara: Turhan Kitabevi.

And, M. (1985). *Geleneksel Türk Tiyatrosu*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Atçeken, Varışlı, Ö. (2015). *Karaman'da Oynanan Köy Seyirlik Oyunları ve Türküleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Müzik Eğitimi Bilim Dalı.

Ataman, Yaver, S. (1975). *Türk Halk Oyunları*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Atlıhan, Ş. (2022). "Çanakkale - Ayvacık Yörük ve Türkmen Giyimlerinde Gergiler (Önlükler)", *Hars Akademi 5. Uluslararası Hakemli, Kültür, Sanat ve Mimarlık Dergisi*, Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Mart Özel Sayısı, s.101-102.

Bali, A. (2017). "Halk Oyunları Üzerine Halkbilimsel Bir Araştırma: Mersin İli Silifke İlçesi Örneği", *Karadeniz*, Sayı 33, s.80-84.

Bor, A. Çağdaş, M. (2013). "Konya Merkez Geleneksel Kadın İç Giyimleri İle Çağdaş Kadın İç Giyimlerinin Giysi Konforu Açısından Karşılaştırılması", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.61-80.

Çıblak, N. (1999). "İçel-Mut Çömelek Köyü Köy Seyirlik Oyunlarından Saya Oyunu". *III. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri*, Adana: Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, s.234.

Çiçek, İ. (2001). "Mut ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi", *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2, Elazığ, s.1-20,

Elçin, Ş. (1991). "Anadolu Köy Orta Oyunları (Köy Tiyatrosu)", *III. Bölüm Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları*, Ankara: s.37-62.

Ercilasun, Bican, A. (1991). "Oyun", *Ankara, Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I*, s.668-671.

Ertürk, N. (2018). *Orta Asya'dan Osmanlı İmparatorluğu'na Türklerde Giyim Kuşam*, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Güler, M. Aral, S. (2014). "Konya Kemer ve Tokaları", *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, Sayı 13, s.150-152.

Gömeç, S. (2002), *Türk Kültürünün Ana Hatları*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Nurhan, K. (1995). "Türk Tiyatrosunun Kut-Törensel Kaynakları ve Köylü Tiyatrosu", <http://dergiler.ankara.edu.tr>, s.66-71.

Sarı, İ. (2016). *Türk Gelenek ve Görenekleri*, Nokta E-Book Publishing, Antalya, s.72.

Sezgin, M. (1991). "Karaman- Taşkale Kasabası Eski Kadın Kıyafetleri", *Aile ve Toplum*, Cilt 1 Sayı 2, s.3-4.

Siler, M. Şengün, Taner, M. (1986). "Taşeli Platosunda (Anamur-Ermenek Arası) Jeomorfolojik Özelliklerin İnsan Faaliyetlerine Etkisi" *Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Elazığ*, s.33.

Şener, S. (1975). "Tiyatronun Kaynağına İlişkin Kuramlar", *Ankara Üniversitesi. DTCF Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, Dramatik Köylü Oyunları Özel Sayısı, Ankara, s.6.

Tay, Lokman. (2019). "Sanat Tarihi Yazımında Bilimsel Araştırma Teknikleri" *İdil Dergisi*, Sayı 61, s. 1175.

Tekin, A. Tekin, E. (2015). *Karaman Türküleri Hikaye ve Notalarıyla*, Ankara: İtalik Kitapları.

Tufan, M. Erden, F. Özus, Elhan, E. (2014). "Türk Giyiminde Konya İli Sille Yöresi'ne Ait Geleneksel Kadın Kıyafet ve Süslemeleri", *International Journal of Science, Culture And Sport, Özel Sayı 1*, s.284-287.

Tufan, M. Erden, F. Özus, Elhan, E. (2014). "Konya Geleneksel Kadın Kıyafetlerinden Günümüze Yansımalar", *International Journal of Science Culture And Sport, Özel Sayı 1*, s.634.

Uysal, Alodalı, A. Demirci, M. (1992). *Dün ve Bugünüyle Karaman Kültür-Tarih-Coğrafya*, Konya: Arı Ofset Matbaacılık.

Vural, Göhen, F. (2011). "Türk Kültürünün Aynası, Türküler", *E-Journal of New World Sciences Academy*, Cilt 6, sayı 3, s.398.

Örnek, Veis, S. (2000). *Türk Halk Bilimi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Gelenek, Görenek ve İnançlar Dizisi*, II. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Öz, N. (2019). "Tülü Dokumaların Genel Özellikleri ve Bir Koleksiyon Örneği", *Avrasya Uluslararası Araştırmaları Dergisi 7*, s.925-945.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. Karaman Belediyesi Arşivinden Karaman Haritası.

Görsel 2. Yazar Arşivinden, 2023, Saya Oyunu Grup Başı, Karaman.

Görsel 3. Yazar Arşivinden, 2023, Saya Oyununda Heybeci, Karaman.

Görsel 4. Yazar Arşivinden, 2023, Saya Oyununda Gelin Damat, Ermenek.

Görsel 5. Ermenek Belediyesi Arşivinden 1968 Yılında Ermenek Meydanında Saya Oyunu (Ermenek Haber Gazetesi).

Görsel 6. Yazar Arşivinden, 2023, Kapı Önünde Ses Çıkarma ve Erzak İsteme Süreci, Karaman.

Görsel 7. Yazar Arşivinden, 2023, İncilli Fes, Karaman.

Görsel 8. Yazar Arşivinden, 2023, Fes, Kazancı.

Görsel 9. Yazar Arşivinden, 2023, Şalvar, Sarıveliler.

Görsel 10. Yazar Arşivinden, 2023, Toka Süslemeli Darabulus, Sarıveliler.

Görsel 11. Yazar Arşivinden, 2023, Farfarlı Fistan, Sarıveliler.

Kaynak Kişiler

Peker, A. (2023). 64 yaşında, Kazancı Kasabası'nda yapılan görüşme, Karaman: 10 Mayıs.

Pişkin, A. (2023). 48 yaşında, Kazancı Kasabası'nda yapılan görüşme, Karaman: 10 Mayıs.

Aşgar, E. (2023). 82 yaşında, Taşkale Kasabası'nda yapılan görüşme, Karaman: 2 Temmuz.

Bulut, E. (2023). 71 yaşında, Yunuskent Mahallesi'nde yapılan görüşme, Karaman: 15 Haziran

Candan, H. (2023). 43 yaşında, Ermenek İlçesi'nde yapılan görüşme, Karaman: 9 Mayıs.

Demirtaş, İ. (2023). 80 yaşında, Sarıveliler İlçesi'nde yapılan görüşme, Karaman: 9 Mayıs.

Şan, Z. (2023). 81 yaşında, Yeşildere Kasabası'nda yapılan görüşme, Karaman: 6 Nisan.

Akdemir, Z. (2023). 69 yaşında, Divle Mahallesi'nde yapılan görüşme, Karaman: 7 Nisan.